

«Психіатрія»

ПРОГРАМА для вступу в аспірантуру з підготовки доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

галузі знань 22 Охорона здоров'я
(шифр і назва галузі знань)
спеціальності 222 Медицина
(код і найменування спеціальності)
спеціалізації(-й) психіатрія
(найменування спеціалізації, за наявності)

Загальні положення

В аспірантуру на конкурсній основі приймаються особи, які мають вищу професійну освіту і досягнення в науковій роботі.

Прийом до аспірантури проводиться на бюджетній та контрактній основі. Кількість бюджетних місць визначається контрольними цифрами прийому, що встановлюються Міністерством освіти, прийом на контрактній основі проводиться на місця понад встановленого плану.

Навчання в аспірантурі здійснюється на очній (денна та вечірня) і заочній формі. Особи, раніше пройшли повний курс навчання в аспірантурі, не мають права вторинного навчання в аспірантурі за рахунок коштів бюджету.

Вступники до аспірантури складають такі іспити відповідно до державних освітніх стандартів вищої професійної освіти:

- Вступний іспит з іноземної мови.
- Вступний іспит з філософії.
- Вступний іспит зі спеціальної дисципліни (психіатрії).

Метою вступних випробувань до аспірантури за спеціальністю 14.01.16 - Психіатрія є визначення підготовленості вступника до виконання науково-дослідницької діяльності.

Критерії оцінки відповідей при проведенні вступних випробувань до аспірантури: білети вступного іспиту містять по 3 питання за фахом. Результати оцінюються за 5-бальною шкалою. При відповіді на питання вступник повинен продемонструвати глибокі знання з дисципліни.

Оцінка «**відмінно**» (5 балів) виставляється абітурієнту, який повністю оволодів програмним матеріалом; виявив творчу самостійність, вільне володіння науковим апаратом, знання спеціальної літератури, тверді переконання та вміння їх захищати, високу комунікативну культуру, уміння робити практичні висновки; у відповідях показав достатній рівень розвитку умінь й навичок точного застосування знань.

Оцінка «добре» (4 бали) виставляється за тих же умов. Відмінність у знаннях абітурієнта полягає в дещо обмеженому й звуженому прояві тих же якостей, які слугують критерієм відмінної оцінки – творча самостійність, використання наукового апарату, знання літератури тощо. Але вже немає тієї свободи викладу матеріалу, як у першому випадку, можуть допускатися окремі помилки, що легко виправляються ним самим під час бесіди.

Оцінка «задовільно» (3 бали) виставляється за повне знання програми та за виконання завдань. У цьому випадку абітурієнт може й не виявити самостійності суджень. Відчувається, що він дещо просто «завчив», однак програмний матеріал загалом знає. Має певне уявлення про вимоги практики, може знайти нові приклади або умови застосування знань на практиці. Знає літературу, але, можливо, не всю і не може дати достатньої критичної оцінки. Володіє необхідними вміннями. Можливі недоліки в аспекті комунікативної культури.

Оцінка «незадовільно» (2 бали) виставляється, якщо абітурієнт не має повних знань. Завдання не виконані або виконані невірно. Уміннями й навичками не володіє. Фахової літератури зовсім не знає.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

В основу програми вступного іспиту в аспірантуру за спеціальністю 14.01.16 - Психіатрія покладені знання основних положень ряду природничо-наукових, спеціальних та медико-соціальних дисциплін: психіатрія, наркологія, анатомія, фізіологія, ембріологія, гістологія, біохімія, патофізіологія, загальна та клінічна психологія, неврологія, ендокринологія, організація охорони здоров'я.

Крім перерахованої основної літератури, потрібно провести аналіз літератури в рамках передбачуваної теми дисертаційної роботи. Вступник до аспірантури повинен знати основні фундаментальні досягнення в рамках цієї теми, а також методичний апарат, що застосовується для виконання таких досліджень.

Організація психіатричної допомоги в Україні. Позалікарняна та стаціонарна психіатрична допомога.

Місце психіатричної допомоги в загальній системі охорони здоров'я. Принципи організації психіатричної допомоги (диспансеризація, нові тенденції, наближення допомоги до хворого). Невідкладна психіатрична допомога.

Актуальні питання етики та деонтології у психіатричній практиці.

Поняття про деонтологію в психіатрії. Особливості взаємовідносин між лікарем та психічно хворим в процесі терапії. Етичні питання в клініці екзогенних психозів. Етичні та деонтологічні питання в клініці межових станів. Деонтологія та психотерапія.

Розлади пам'яті.

Поняття про пам'ять та її процеси. Амнезії, психопатологічна характеристика, клінічні прояви та варіанти. Гіпермнезії, психопатологічна характеристика, клініка, варіанти перебігу. Гіпомнезії. Парамнезії. Корсаківський синдром, клінічні особливості та варіанти.

Розлади свідомості.

Поняття про свідомість та самосвідомість, визначення. Кількісні та якісні розлади свідомості. Оглушення, кома, сопор, обнубіляція (психопатологічна характеристика, клінічні прояви та різновиди, діагностика, диференційна діагностика). Делірій (структура, нозологічна специфіка, клінічні прояви та особливості). Аменція. Сутінкові розлади свідомості, класифікація, нозологічна специфіка, диференційна діагностика. Онейроїд.

Психопатологічні синдроми (класифікація, психопатологія).

Поняття про симптом та синдром. Принципи класифікації симптомів та синдромів. Синдром як типова сукупність симптомів. Типові, атипові, прості, складні, малі та великі синдроми. Поняття про реєстри психічних розладів (невротичний та психотичний рівні).

Патологія емоцій.

Класифікація емоцій. Фізіологія емоцій. Основні афективні синдроми: депресивний, маніакальний, дисфоричний. Нозологічна специфіка, клінічні прояви, характеристика. Інші афективні симптоми, синдроми. Поняття про фізіологічний та патологічний типи афекту. Патологія настрою. Вікові особливості депресивного та маніакального синдромів.

Патологія відчуття, сприйняття та уявлення.

Гіпер-, гіпо- та анестезія. Сенестопатії, їх види. Ілюзії, визначення, класифікація. Психосенсорні розлади. Поняття про галюцинації, класифікація. Диференційна діагностика псевдогалюцинацій та істинних галюцинацій. Синдроми галюцинозу.

Патологія мислення.

Поняття про непродуктивні розлади мислення та їх види. Продуктивні розлади мислення: надцінні, нав'язливі, маячні ідеї. Етапи формування маячіння. Види маячіння.

Шизофренія.

Визначення шизофренії. Форми шизофренії: параноїдна, проста, кататонічна, гебефренічна. Типи перебігу шизофренії: безперервний, епізодичний ремітуючий, епізодичний з наростаючим та стабільним типами дефекту. Клінічні прояви та вікові особливості шизофренії. Діагностичні критерії за МКХ-10. Лікування та реабілітація хворих на шизофренію.

Епілепсія.

Класифікація епілептичної хвороби. Зміни особистості при епілепсії. Епілептичні психози. Великі судомні напади. Малі судомні напади: пропульсивні, ретропульсивні, абсанси, міоклонічні напади, акінетичні напади. Вогнищеві (фокальні) напади. Зміни особистості при епілепсії. Епілептичні психози. Особливості експертизи хворих на епілепсію. Лікування епілепсії. Невідкладна допомога при епілептичному статусі.

Психічні порушення у хворих при соматичних, ендокринних та судинних розладах.

Критерії діагностики соматичних психозів. Психічні розлади при загальних інфекціях: психопатологічні синдроми в різні періоди основного захворювання, психічні розлади при висипному тифі та при ревматичному ураженні судин головного мозку. Соматогенні психози. Інфекційні психози.

Психічні порушення при екзогенних ураженнях головного мозку.

Патогенез травматичних уражень головного мозку. Клінічна картина початкового періоду (оглушеність, сопор, кома, порушення серцево-судинної і дихальної систем), гострого періоду (непсихотичний та психотичний розлади) та віддаленого періоду (різні травматичні психози, церебрастенія, психоорганічний, епілептиформний, психопатоподібний синдроми, синдром деменції). Принципи лікування.

Загальна характеристика психогенних та невротичних розладів.

Визначення понять "психогенії" та "неврози". Критерії діагностики. Класифікація психогенії та неврозів. Загальні принципи терапії при неврозах. Профілактика та реабілітація.

Психопатія. Патологія формування особистості. Олігофренія та затримка розвитку.

Визначення поняття "психопатія", критерії П.Б.Ганнушкіна. Етіологія, патогенез, класифікація та форми психопатій. Динаміка психопатій (компенсація, декомпенсація, фазові стани, патологічний розвиток особистості). Психопатоподібні стани та акцентуації характеру. Критерії діагнозу олігофренії. Етіологія і патогенез олігофреній. Класифікація олігофреній. Клініка олігофренії. Диференційний діагноз. Психопатичні прояви при олігофренії. Прогноз, експертиза, лікування, профілактика олігофренії.

Медичні та соціальні проблеми вживання психоактивних речовин.

Визначення поняття "алкогольна хвороба". Види чинників, що приймають розвиткові алкоголізму. "Синдром залежності" і його складові. Абстинентний синдром, фази розвитку, клінічні ознаки. Клінічні прояви при різних стадіях алкоголізму. Основні етапи лікування алкоголізму. Систематика алкогольних психозів. Клінічні прояви гострих алкогольних психозів: алкогольний делірій, алкогольний галюциноз, алкогольний параноїд. Клінічні прояви хронічних алкогольних психозів: хронічний алкогольний галюциноз, хронічний алкогольний параноїд. Особливості клінічної картини алкогольної енцефалопатії: корсаківський алкогольний психоз, алкогольна енцефалопатія Гайє-Верніке, алкогольне недоумство, основні етапи лікування алкогольних психозів. Розлади внаслідок вживання психоактивних речовин.

Перелік питань для вступних іспитів в аспірантуру за спеціальністю 14.01.16-Психіатрія

1. Місце психіатрії серед клінічних дисциплін. Основні критерії психічного здоров'я.
2. Предмет і завдання психіатрії та наркології.
3. Основні розділи сучасної психіатрії.
4. Основні етапи розвитку психіатрії. Досягнення вітчизняних вчених.
5. Структура психіатричної та наркологічної допомоги, психіатричної лікарні та диспансеру.
6. Етіопатогенез та перебіг психічних захворювань.
7. Методи обстеження психічно хворих.
8. Принципи догляду та спостереження за психічно хворими.

9. Перша та невідкладна допомога хворим із психічними порушеннями, абсолютні та відносні показання до госпіталізації. Примусова госпіталізація психічно хворих.
10. Методи та правила утримання психічно хворих.
11. Особливості транспортування хворих, які знаходяться в стані збудження.
12. Поняття психопатологічного симптому, синдрому та захворювання.
13. Поняття про психотичний, непсихотичний та дефектно-органічний регістр-синдроми.
14. Класифікація психічних розладів (синдромологічна та нозологічна).
15. Деонтологічні принципи в психіатрії та наркології.
16. Організація лікарняної психіатричної допомоги, принципи амбулаторної та стаціонарної допомоги психічно хворим.
17. Принципи організації психіатричної допомоги на селі.
18. Десять принципів ВООЗ стосовно захисту прав психічно хворих.
19. Правові принципи психіатричної допомоги. Сучасна концепція охорони психічного здоров'я в Україні.
20. Нозологічний та синдромологічний принципи підходу до психічних захворювань згідно МКХ-10.
21. Роль лікаря соматичного профілю в наданні медичної допомоги хворим із психічними порушеннями.
22. Роль дільничного та родинного лікаря у виявленні психічних захворювань і розладів, у наданні медичної допомоги хворим, організації та лікуванні.
23. Класифікація та визначення порушень відчуттів: гіперестезії, гіпестезії, анестезії та сенестопатії.
24. Класифікація та визначення порушень сприйняття: ілюзії, психосенсорні розлади, галюцинації.
25. Синдроми порушень відчуттів та сприймань: синдром галюцинозу, синдром порушення схеми тіла, деперсоналізація, дереалізація.
26. Вікові особливості та методи виявлення розладів відчуттів, сприйняття та уявлень.
27. Класифікація та визначення порушень пам'яті: гіпермнезія, гіпомнезія, амнезія, парамнезія, порушення процесу впізнання.
28. Класифікація та визначення порушень інтелекту.
29. Методи виявлення розладів інтелекту.
30. Дефектно-органічні синдроми: психоорганічний, Корсаківський амнестичний, лобний.
31. Методи виявлення розладів пам'яті.
32. Класифікація та визначення порушень мислення: порушення утворення понять, порушення темпу мислення, порушення форми мислення, порушення змісту мислення.
33. Розлади мови; обумовлені психічними розладами (порушення за темпом, за дикцією, порушення граматичного порядку і змісту висловлювань).
34. Синдроми порушень мислення: параноїдний синдром, синдром Кандинського-Клерамбо, паранойяльний синдром, парафренний синдром, синдром Котара.
35. Методи виявлення розладів мислення.
36. Класифікація та визначення порушень емоцій: порушення сили емоцій, порушення рухомості емоцій, порушення адекватності емоцій.
37. Синдроми порушення емоцій: депресивний синдром.
38. Синдроми порушення емоцій: маніакальний синдром.
39. Порівняльно-вікові особливості депресивного та маніакального синдромів.
40. Класифікація та визначення порушень ефекторно-вольової сфери: розлади потягів, розлади вольової активності.
41. Синдроми рухових розладів.
42. Вікові особливості ефекторно-вольових порушень.
43. Класифікація та визначення розладів свідомості: непсихотичні (непродуктивні) форми свідомості.
44. Психотичні (продуктивні) форми розладів свідомості, що супроводжуються маячінням,

галюцинаціями.

45. Непсихотичні межові синдроми: астенічний, апато-абулічний, невротичний та неврозоподібний, психопатичний і психопатоподібний.
46. Особливості догляду, спостереження, транспортування хворих із порушенням свідомості.
47. Типи перебігу біполярного афективного розладу.
48. Маніакальна фаза біполярного афективного розладу.
49. Депресивна фаза біполярного афективного розладу.
50. Циклотимія, дистимія. Масковані депресії.
51. Сомато-вегетативні прояви в клінічному перебігу БАР.
52. Принципи терапії хворих на афективні розлади.
53. Основні симптоми шизофренії.
54. Основні форми шизофренії.
55. Факультативні прояви шизофренії.
56. Параноїдна форма шизофренії.
57. Кататонічна форма шизофренії.
58. Проста форма шизофренії.
59. Гебефренічна форма шизофренії.
60. Типи перебігу шизофренії.
61. Шизоафективний та шизотиповий розлад.
62. Шизофренічне недоумство.
63. Основні клінічні прояви шизофренії.
64. Дебюти шизофренії.
65. Принципи терапії шизофренії.
66. Основні клінічні прояви епілепсії. Класифікація епілепсії. Пароксизм, його характеристика.
67. Первинна (генуїнна) та вторинна (симптоматична) епілепсія.
68. Тоніко-клонічний судомний напад, допомога хворому.
69. Епілептичний статус і лікувальні заходи щодо виведення хворого з цього стану.
70. Епілептичні психози.
71. Зміни особистості у хворих на епілепсію.
72. Диференційна діагностика епілептичного та істеричного нападу.
73. Принципи терапії хворих на епілепсію.
74. Психічні розлади при травматичних ураженнях головного мозку.
75. Психічні розлади гострого періоду черепно-мозкової травми, їх лікування та профілактика
76. Психічні розлади віддаленого періоду черепно-мозкової травми, їх лікування та профілактика.
77. Пізні травматичні психози, їх диференційна діагностика та лікування.
78. Особливості психічних порушень, які викликані екологічно несприятливими факторами.
79. Основні клінічні форми соматогенних психозів.
80. Психічні розлади при вагітності, у післяпологовому та лактаційному періодах.
81. Особливості психічних розладів при ендокринних захворюваннях.
82. Основні принципи терапії, реабілітації та профілактики психічних захворювань при ендокринних та соматичних захворювань.
83. Класифікація психічних порушень при гострих та хронічних інфекціях.
84. Особливості психічних порушень при сифілісі мозку, прогресивному паралічі.
85. Психічні розлади у ВІЛ-інфікованих.
86. Принципи лікування психічних розладів при гострих та хронічних інфекціях.
87. Психічні порушення при патології судин головного мозку.
88. Діагностичні критерії судинних психозів. Особливості судинної деменції.

89. Принципи профілактики, лікування, експертизи у хворих з патологією головного мозку.
90. Загальна характеристика та класифікація психічної патології похилого та старечого віку.
91. Сенильні та пресенильні психози.
92. Лікування та профілактика психічних порушень в похилому та старечому віці.
93. Алкоголізм, класифікація, клінічні ознаки, стадії.
94. Характерологічні зміни особистості при алкоголізмі.
95. Гострі та хронічні алкогольні психози.
96. Принципи лікування алкогольних психозів.
97. Алкогольний делірій.
98. Алкогольний галюциноз.
99. Алкогольний параноїд.
100. Методи лікування алкоголізму.
101. Психічні та поведінкові розлади та психози внаслідок вживання опіатів, гашишу.
102. Психічні та поведінкові розлади та психози внаслідок токсикоманій.
103. Поняття психогенного розладу. Класифікація психогеній.
104. Визначення понять: емоційно-стресова реакція, адаптаційна реакції, неврози.
105. Клінічна картина неврастенії.
106. Класифікація та клінічна картина тривожних розладів.
107. Клінічна картина обсесивно-компульсивного розладу.
108. Клінічна картина дисоціативних розладів.
109. Депресивні невротичні розлади.
110. Класифікація, клінічна картина та лікування соматоформних розладів.
111. Лікування та профілактика неврозів.
112. Реактивні психози: загальні клінічні ознаки, критерії Ясперса.
113. Гострі реактивні психози.
114. Затяжні реактивні психози.
115. Лікування реактивних психозів.
116. Визначення поняття посттравматичного стресового розладу, клінічні особливості.
117. Профілактика та лікування посттравматичного стресового розладу.
118. Психопатії – визначення поняття, основні клінічні ознаки, форми, вікові особливості.
119. Принципи лікування, профілактики, експертизи психопатій.
120. Патохарактерологічний розвиток особистості, його відмінність від психопатії. Клінічні прояви, діагностика та диференційна діагностика. Лікувальні заходи.
121. Олігофренія. Класифікація. Ступені та клінічні форми олігофренії.
122. Принципи лікування олігофреній. Соціально-трудова реабілітація. Профілактичні заходи. Експертиза розумової відсталості.
123. Визначення поняття «дитячий аутизм». Клінічні прояви. Перебіг, прогноз, лікування.
124. Визначення поняття «синдром дефіциту уваги з гіперактивністю». Клінічні прояви. Діагностика та диференційна діагностика. Лікування гіперкінетичних та поведінкових розладів.
125. Поняття про купіруючу, підтримуючу та протирецидивну терапію.
126. Боротьба з терапевтичною резистентністю.
127. Класифікація психотропних засобів.
128. Транквілізатори.
129. Нейролептики.
130. Антидепресанти.
131. Ноотропи.
132. Нормотиміки.
133. Психостимулятори.
134. Ускладнення нейролептичної терапії.

135. Лікування гострого нейрорептичного синдрому.
136. Ускладнення терапії антидепресантами.
137. Засоби корекції побічної дії нейрорептиків.
138. Лікування маніакального збудження.
139. Лікування депресивного збудження.
140. Лікування кататонічного збудження.
141. Лікування галюцинаторно-маячного збудження.
142. Лікування психогенного збудження.
143. Лікування епілептичного збудження.
144. Лікування депресивного ступору.
145. Лікування гебефренічного збудження.
146. Невідкладна допомога при алкогольному отруєнні.
147. Невідкладна допомога при відмові від їжі.
148. Методи психотерапії та соціотерапії.
149. Психогігієна та психопрофілактика.
150. Основні принципи та етапи реабілітації психічно хворих.

Рекомендована література для підготовки

Нормативні джерела:

1. Наказ МОЗ України № 226 від 27.07.1998 р. Про затвердження тимчасових галузевих уніфікованих стандартів медичних технологій діагностично-лікувального процесу стаціонарної допомоги дорослому населенню в лікувально-профілактичних застavaх України та тимчасових стандартів обсягів діагностичних досліджень, лікувальних заходів та критерії якості лікування дітей. <http://www.moz.gov.ua/ua/main/?docID=3858>
2. Закони України про охорону здоров'я: Збірник нормативно-правових актів. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – 464 с.
3. Закон України № 1372-XIV від 11.01.2000 р. Про ратифікацію Конвенції про передачу осіб, які страждають психічними розладами, для проведення примусового лікування. (Конвенцію ратифіковано із застереженням Законом № 1372 –XIV від 11.01.2000 р.)
4. Закон України № 1489-III від 22.02.2000 р. Про психіатричну допомогу.
5. Наказ МОЗ України № 271 від 27.10.2000 р. Про затвердження Критеріїв діагностики й лікування психічно хворих та розладів психіки.
6. Наказ МОЗ та МВС України № 346/877 від 19.12.2000 р. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 02.02.2001 р. за № 100/5291. Про заходь щодо запобігання небезпечним діям з боку осіб, які страждають на тяжкі психічні розлади.
7. Наказ МОЗ України № 363 від 26.12.2000 р. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12.01.2001 р. № 12/5203. Про затвердження форми висновку лікарської комісії медичного заставі щодо необхідності постійного стороннього догляду за інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу та інструкції про порядок його заповнення.
8. Накази МОЗ України "Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при психіатричних захворюваннях": Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах та Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги
9. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (за станом на 1 грудня 2001) Відп.ред. С.С.Яценко.- К.:А.С.К.,2002.- 936 с.
10. Международная классификация болезней (10-й пересмотр). Классификация психических и поведенческих расстройств: Клинические описания и указания по диагностике. ВОЗ / Пер. с англ. – К.: Факт, 1999. – 272 с.

11. Европейская конвенция по правам человека. – Рим, 4.11.1950 //Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – К.: Вид-во «Сфера», 1999. – С. 212-229.

Основна (базова):

1. Баричева Є.М. та співавт. Збірник тестових завдань для ліцензійного іспиту Крок-3 (лікувальна справа та педіатрія): Психіатрія // Навчальне видання МОЗ України. – Київ, 2003. – с.52.

2. Бабичева Є.М., Полуда С.М., Козідубова В.М. Обсяги профілактичної, діагностичної та загальної практики – сімейного лікаря з розділу “Психіатрія”: Навч. Посіб. Для лікарів інтернів і лікарів-слухачів курсів підвищення кваліфікації закладів. – Х.: Прапор, 2005. – 416 с.

3. Дежарле Р., Файзенберг Л., Гуд Б., Кляйнман А. Охрана психического здоровья в мире: Проблемы и приоритеты в развивающихся странах. /Пер. С англ.. – К.: Сфера, 2001. – 575 с.

4. Детская психоневрология /Под ред.. Л.А.Булаховой. – К.: Здоров’я, 2001. – 496с.

5. Зиглер Э, Ходапп Р.М. Понимание умственной отсталости / Пер. С англ.. – К.: Сфера, 2001. – 360 с.

6. Картинг П. Дж. Возвращение в сообщество: Построение систем поддержки для людей с психиатрической инвалидностью. – К.: Сфера, 2001. – 442 с.

7. Козидубова В.М., Бабичева Е.М., Козидубова С.М. Возможности совершенствования подготовки врачей общей практики по психиатрии // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наука і практика в сімейній медицині». – Х., 2003. – С.56-57.

8. Кюблер-Росс Э. О смерти и умирании / Пер. с англ.–К.:София, 2001.–320с.

9. Лексиконы психиатрии ВОЗ / Пер с англ.. – К.: Сфера, 2001. – 398 с.

10. Медико-соціальна експертиза психічних та поведінкових розладів: Навчально-методичний посібник / За ред. д.м.н., проф.. Л.М. Юр’євої. – Дніпропетровськ, 2004. – 143 с.

11. Методи лікування, що становлять ризик для здоров’я особи, та їх застосування при наданні психіатричної допомоги: Методичні рекомендації. – Х., 2001. – 18 с.

12. Надання допомоги лікарями загальної практики психічно хворим / За ред. д.м.н., проф. І.С.Вітенко. – Х.: Прапор, 2004, - 248 с.

13. Напрієнко О.К. Психіатрія. – К.: Здоров’я, 2001.- 584 с.

14. Невідкладні стани в психіатрії /За ред. док.мед.наук, проф. Л.М.Юр’євої.- К.:, 2000.- 151 с.

15. Невротичні, соматоформні розлади та стрес: Навчальний посібник /За ред. д.м.н., проф.. Л.М.Юр’євої. – К.:ТОВ ММК, 2005. – 96 с.

16. Правила застосування фізичного обмеження та ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади: Методичні рекомендації.- К.:, 2001, - 11 с.

17. Психиатрия позднего возраста /Под ред.Робина Джекоби, Катрин Оппенгаймер /Пер.с англ. – В 2-хт.- К.: Сфера, 2001. – Т.1.- 390 с.

18. Психіатрія (клініко-діагностичні алгоритми): Навчально-методичний посібник /За ред. д.м.н., проф.. Л.М.Юр’євої. – Д.:АРТ-ПРЕС,2002.- 168 с.

19. Рачкаускас Г.С. Параноїдна шизофренія: клініко-патогенетична характеристика та лікування на сучасному етапі. – Харків, Луганськ: Елтон-2, 2004.- 432 с.

20. Самохвалов В.П. Краткий курс психиатрии. – Симферополь; СОНАТ,2000. – 344 с.

21. Энтини В, Коэн М, Фаркас М. Психиатрическая реабилитация /Пер.с англ. – К.: Сфера, 2001. – 298с.

22. Юрьева Л.Н. История и культура: Психические и поведенческие расстройства. – К.: Сфера, 2002. – 314 с.

Допоміжна:

1. Александровский Ю.А. Пограничные психические расстройства.-М: Медицина, 2000. – 496 с.

2. Аммон Г. Психосоматическая терапия (Пер. с нем. – СПб: Изд-во Речь, 2000. – 238 с.
3. Антропов Ю.Ф., Шевченко Ю.С. Психосоматические расстройства у детей. – М: Изд-во института психотерапии, изд-во НГМА, 2000. – 320 с.
4. Березин С.В., Лисецкий К.С., Орешникова И.Б. Предупреждение подростковой и юношеской наркомании. – М.: Изд-во Ин-та психотерапии. 2000. – 256 с.
5. Болдырев А.И. Психические особенности больных эпилепсией (43-летний опыт изучения и лечения больных эпилепсией). – М.: Медицина, 2000. – 384 с.
6. Брагин Р.Б. Особенности возрастных характеристик студентов-медиков и врачей интернов //Всеукраинская научно-практическая конференция «Проблемы медицинского и фармакологического образования и пути повышения качества подготовки врачей и фармацевтов в Украине». – Х. – 2003. – С.5-7.
7. Бремс К. Полное руководство по детской психотерапии /Пер. С англ.. - М.: Из-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 640 с.
8. Бурно М. Клиническая психотерапия. – М.: Академический Проект, ОПЛ, 2000. – 719 с.
9. Вегетативные расстройства: Клиника, лечение, диагностика. /Под ред.. А.М. Вейна. – М.: Медицинское информационное агентство, 2000. – 752 с.
10. Евсегнеев Р.А. Психиатрия для врачей общей практики. – Минск: Беларусь, 2001. – 427 с.
11. Жариков Н.М., Тюльпан Ю.Г. Психиатрия: Учебник. – М.: Медицина, 2000. – 544 с.
12. Исаев Д.Н. Психосоматические расстройства у детей: Руководство для врачей. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.
13. Исмуков Н.Н. Без наркотиков: программа предупреждения и преодоления наркотической и алкогольной зависимости. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 384 с.
14. Кандинский В.Х. О псевдогаллюцинациях. – М.: Мед.книга, 2001. – 157 с.
15. Кириченко А.А., Кириченко Ан.А. Психиатрия: Учебник. – Мн.: Выш. шк., 2001. – 606 с.
16. Клиническая и судебная подростковая психиатрия / Под ред.. проф.. В.А. Гурьевой. – М.: Генезис, 2001. – 480 с.
17. Кондратенко В.Т., Донской Д.И., Игуменов С.А. Общая психотерапия. – М.: Изд-во Ин-та психотерапии, 2001. – 464 с.
18. Короленко Ц.П., Дмитриева Н.В. Социодинамическая психиатрия. – М.: Академический проспект, Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 460 с.
19. Либих С.С. Руководство по сексологии – С-Пб.: Питер, 2001. – 480 с.
20. Любан-Плоцца Б., Пелдингер В., Крегер Ф., Ледерак-Хофман К. Психосоматические расстройства в общей медицинской практике / Пер. С нем. – СПб.: Узд-е СПб НИИ, 2000. – 287 с.
21. Мамайчук И.И. Макаров В.В. Избранные лекции по психотерапии. – М.: Академический проспект, Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 432 с.
22. Макаров В.В. Психотерапия Экспертиза личности в судебно-психиатрической практике. – СПб.: Речь, 2002. – 255 с.
23. Менделевич В.Д., Соловьева С.Л. Неврология и психосоматическая медицина. М.: Мед прес-информ, 2002, - 608 с.
24. Микиртумов Б.Е., Кошавцев А.Г., Гречаный С.В. Клиническая психиатрия раннего детского возраста. – СПб.: Питер, 2001. – 256 с.
25. Моховиков А.Н. Суицидология: Прошлое и настоящее: Проблема самоубийства в трудах философов, социологов, психотерапевтов и в художественных текстах. – М.: Когито-Центр, 2001. – 569 с.
26. Нигнибеда А.Н., Нитруца М.И. Скорая психиатрическая помощь на догоспитальном этапе: Руководство. – СПб.: СпецЛит, 2000. – 208 с.
27. Наркология / Под ред..Л.С.Фридмана и др./ Пер. С англ.- М.- СПб, 19987.- 317 с.

28. Нахимовский А.И., Шишков В.В. Практическая психотерапия: - СПб.: Питер, 2001.- 512 с.
29. Неврология и психиатрия : справочник. - Изд. 5-е. - М. : Астра Фарм Сервис, 2003. - 608 с.
30. Овсянников С.А., Цыганков Б.Д. Пограничная психиатрия и соматическая патология: Клинико-практическое руководство. – М.:Триада-фарм, 2001. – 100с.
31. Психиатрия детского и подросткового возраста : [пер. со швед.] / под ред. Кристофера Гиллберга и Ларса Хеллгрена; рус. изд. под общ. ред. П. И. Сидорова. - М.: ГЭОТАР- МЕД, 2004. - 531[3] с.
32. Психиатрия : учеб. пособие / С. Г. Обухов ; под ред. Ю. А. Александровского. - М. : ГЭОТАР- Медиа, 2007. - 352 с.
33. Психиатрия и наркология : учеб. для вузов / Н. Н. Иванец [и др.]. - М. : ГЭОТАР-МЕДИА, 2006. - 832 с.
34. Психиатрия : учебник / Н. Г. Незнанов. - М. : ГЭОТАР-Медиа, 2010. - 495[1] с.
35. Психиатрический терминологический словарь / Б. С. Фролов, В. А. Дехерт, В. Э. Пашковский. - СПб. : СПбМАПО, 2008. - 412с.
36. Психотерапия /Под ред..Б.Д.Карвасарского.- СПб, 2000. – 536 с.
37. Пушкарев А.Л., Доморацкий В.А., Гордеева Е.Г. Посттравматическое стрессовое расстройство: Диагностика, психофармакотерапия, психотерапия. – М.: Изд-во инс-та психотерапии, 2000. – 114 с.
38. Ремшмидт Х. Детская и подростковая психиатрия / Пер. с нем. М.: Изд-во ЭКСМО-Прес, 2001, - 624 с.
39. Самойлов В.И. Синдромологическая диагностика заболеваний нервной системы: Руководство для врачей. – В 2-х т. – СПб.: Спец.Лит,2001, - Т.1 и Т2 по 304с.
40. Семке В.Я. Основы персонологии. – М.: Академический проспект, 2001. – 476 с.
41. Сидоров П.И., Парняков А.В. Введение в клиническую психологию. В 2-х т./Учебник для студентом мед.вузов.- М.: Академический проспект, Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – Т.1. – Т.1 – 416 с; Т 2. – 381 с.
42. Смуглевич А.Б. – под ред. Пограничная психическая патология в общемедицинской практике. – М.: Изд. Дом «Русский врач», 2000 – 160 с.
43. Финзен А. Психоз и стигма /Пер. с нем.-М.:Алетейа, 2001. – 216 с.
44. Хайгль-Эверс А., Хайгль Ф, Отт Ю., Рюгер У. Базисное руководство по психотерапии /Пер. с нем. – СПб.: Изд-во «Речь», 2001. – 784 с.
45. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Речь и афазия. – М.: Изд-во ЭКСМО- Пресс, В.Секачов, 2001. – 416 с.
46. Шувалов А.В. Психиатрия, наркология, сексопатология: Новая классификация МКБ-1- . Справочник практического врача. – М.:Сов.спорт, 2001. – 432 с.
47. Ялом И. Теория и практика групповой психотерапии. /Пер. с англ. – СПб. – М.: 2000. – 640 с.
48. Ясперс К. Общая психопатология /Пер. с нем.. – М.: Практика, 1997. – 1056 с.

Интернет ресурси по психіатрії:

1. <http://www.moz.gov.ua/ua/main/?docID=3858>
2. Психічне здоров'я в Internet : Статті із професійних журналів і інформаційних листів, інформація про найбільше часто вживані психотропні засоби й навчальні посібники по лікуванню хворих. Vancouver.
3. Сервер WWW Психиатрическая мережа Interpsych : Форум для наукових і клінічних дискусій по всіх аспектах психопатології. Підтримує певна кількість тематичних психіатричних списків розсилання.
4. Психіатрія на Medmark
5. Посилання на матеріали по психіатрії Internet в Michigan : "Зірка психіатрії" ресурси психіатрії, розбиті на категорії по патологічних станах, методах лікування, медикаментозної й немедикаментозної терапії, і установам.

6. Ресурси психічного здоров'я в Pittsburgh : Багатий перелік посилань, розбитих на категорії по захворюваннях і предметам.
7. Мережа Психічне здоров'я : Великий, всеосяжний путівник по Психічному здоров'ю в режимі Online, перелік з більш ніж 3.500 посилань.
8. Cliniweb Disease Categorization - Psychiatry : інтернет- пошук A searchable index of Internet hyperlinked clinical information documents selected by physicians and medical librarians. Oregon Health Sciences University.
9. Karolinska Behavioral / Mental Disorders : A systematic disease classification of Internet resources for laymen, healthcare professionals and scientists. Presented by a medical librarian team at Sweden's Karolinska Institute.
10. Mental Health Net : Large, comprehensive guide to mental health online, featuring over 3,500 individual resources.
11. Guide to the Mental Health Internet : Clinical, scientific, and self-help resources for psychologists, social workers, Mfts, nurses, psychiatrists, and other mental health professionals. Internet Guides Press.
12. Internet Psychiatric Resources : Contains a list of mental health resources arranged by topic.
13. Mental Health Organizations and Resources : Pointers to resources.
14. Mental Health Resources at Pittsburgh : A listing of Internet mental health resources categorized by diseases and subjects.